

Tết Trung thu đã có lịch sử ít nhất 2.000 năm. Từ thời cổ xưa, các vị vua chúa có tục lệ tế mặt trời vào mùa xuân, tế mặt trăng vào mùa thu. Trong đêm rằm tháng Tám âm lịch hằng năm, khi ánh trăng toả sáng muôn nơi, lễ tế Thần Mặt Trăng bắt đầu. Ở nước ta, các nhà khảo cổ đã tìm thấy những hình vẽ mô tả tết Trung thu trên trống đồng thời Hùng Vương.

Theo văn bia chùa Đọi (năm 1121), từ thời nhà Lý, tết Trung thu đã được chính thức tổ chức ở kinh thành Thăng Long. Tết này rơi vào rằm tháng Tám âm lịch. Người Việt xưa thường gọi là tết trông trăng, tết trẻ con hay tết nhi đồng. Dân ta ở xứ nóng, gắn bó với nghề lúa nước nên tháng Tám chính là khoảng thời gian thích hợp để mở hội cầu mùa, ca hát, vui chơi, bởi khi đó mùa vụ thành thới, tiết trời mát dịu.

Không chỉ là dịp vui chơi cho trẻ em và mọi nhà, tết Trung thu còn là dịp trông trăng để tiên đoán về mùa màng, thời tiết, hoặc có khi cả vận mệnh quốc gia. Chẳng hạn, người ta cho rằng nếu trăng thu màu vàng thì năm đó sẽ trúng mùa tằm tơ, nếu trăng thu ngả màu xanh hay lục thì năm đó sẽ nhiều thiên tai, và nếu trăng thu màu cam trong sáng thì đất nước sẽ thái bình thịnh trị. Tục ngữ ta có những câu:

Muốn ăn lúa tháng Năm, trông trăng rằm tháng Tám.

Hay:

Tỏ trăng Mười Bốn được tằm, đục trăng hôm Rằm thì được lúa chiêm.

Hoặc:

Trăng quảng thời hạn, trăng tán thời mưa.

Cùng với Việt Nam, một số nước và các vùng lãnh thổ thuộc châu Á khác như Triều Tiên, Hàn Quốc, Hong Kong, Macau, Đài Loan, Trung Quốc, Nhật Bản... cũng đón mừng tết Trung thu theo cách riêng của họ. Rằm tháng Tám hay rằm Trung thu là một trong những lễ hội lớn nhất được tổ chức ở một số nước Đông Á. Người xưa cho rằng đó là ngày mà mặt trăng sáng nhất và tròn nhất.

Trung thu gắn liền với bao sự tích, trong đó có câu chuyện chú Cuội cung trăng. Chuyện kể rằng: Xưa, có anh chàng tên là Cuội, một lần đi đồn củi tình cờ phát hiện ra cây đa thần. Lá cây đa ấy giúp người cải tử hoàn sinh. Nhiều kẻ tham lợi đến gạ gẫm mua cây thần của Cuội nhưng không được, bèn tìm cách hãm hại chàng. Chúng phao tin rằng Cuội mượn cơ mang lá đa đi cứu người nhưng thực ra là đi chơi bởi đàn đúm. Vợ Cuội nghe thế, bèn tra hỏi chồng. Lời qua tiếng lại, thế là thành ra cãi nhau gay gắt.

Rồi giận quá mất khôn, vợ Cuội đem hắt cả chậu nước bẩn vào cây đa thần. Ngay lập tức, cây bật tung rễ bay lên khỏi mặt đất. Cuội vội ôm lấy gốc đa, cố níu cây lại, nhưng cây cứ thế bay lên, đưa Cuội tới tận cung Trăng. Từ đó mỗi khi sáng trăng, người ta lại thấy bóng Cuội ngồi dưới gốc đa ngóng về mặt đất như thương nhớ quê hương.

“Sự tích chú Cuội cung trăng” lí giải cho chúng ta về những vết đen trên mặt trăng. Ở các quốc gia khác cũng có những sự tích tương tự giải thích hiện tượng này, ví dụ: sự tích chị Hằng, sự tích Thỏ ngọc cung trăng...

Tập tục Trung thu xưa khá cầu kì, trong đó có lệ bày cỗ Trung thu. Theo các nhà nghiên cứu thì tục lệ bày cỗ có từ khoảng thế kỉ thứ 7, thứ 8. Vào buổi sáng của rằm tháng Tám, các gia đình bày cỗ cúng gia tiên trên bàn thờ Tổ. Tuỳ theo lệ thói, sản vật của từng địa phương mà cỗ mỗi vùng mỗi khác. Thông thường, mâm cơm được sắm sửa như những bữa cỗ truyền thống khác, gồm các món cơ bản là xôi, thịt lợn, thịt gà...

Tối đến, người ta bày lễ cúng trăng hay còn gọi là lễ cúng trời đất. Mâm cỗ buổi tối này gồm đủ loại hoa quả, bánh trái mang đặc trưng riêng của mỗi vùng miền và mang cả hương sắc mùa thu với đủ màu: xanh, đỏ, trắng, vàng trông rất vui mắt. Bưởi là thức quả gần như luôn xuất hiện trong mâm cỗ dịp này. Có khi cầu kì, người ta xếp tép bưởi thành hình chú chó rồi đính thêm hai hạt đậu đen làm mắt. Hạt bưởi được trẻ em dùng làm món đồ chơi dân gian giản dị: bóc vỏ rồi xâu thành từng chuỗi, phơi khô rồi đem đốt thành đèn soi sáng trong đêm.

